

Asia: VN/13128/2025

## **Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain muuttamisesta**

### **Lausunnonantajan lausunto**

#### **Näkemyksenne kuntouttavasta työtoiminnasta annettuun lakiin esitetyistä muutoksista?**

Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia katsoo, että kuntouttavaa työtoimintaa koskevat muutokset kannattaisi tehdä kokonaisuutena kerrallaan. Hallitusohjelman mukaan suunnitteilla on muitakin kuntouttavaa työtoimintaa koskevia uudistuksia.

Hallituksen tavoitteena on poistaa päällekkäisyyksiä eri suunnitelmien välillä ja keventää sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten työn hallinnollista taakkaa. Talentia pitää tavoitetta myönteisenä, mutta muistuttaa, että hyvinvointialueiden vaikea taloustilanne heikentää jo nyt sosiaalialan ammattilaisten mahdollisuuksia osallistua monialaisten suunnitelmien laadintaan, joiden tarvetta lakimuutos lisää.

Lausuttavana olevalla ja tulevilla kuntouttavaa työtoimintaa koskevilla uudistuksilla on jo nyt vaikutuksia kuntouttavan työtoiminnan ja muiden työikäisten sosiaalipalvelujen saatavuuteen ja toteuttamiseen ja siten myös yhteistyöhön työllisyyspalvelujen ja mielenterveys- ja päihdepalvelujen kanssa. Sosiaalialan korkeakoulutettujen kokemusten perusteella kuntouttavaa työtoimintaa on uudistusten odottamisen takia sekä hyvinvointialueisiin kohdistuneiden säästöjen takia supistettu, rajattu ja heikennetty monella tapaa. Samaan aikaan työllistymistä edistävän monialaisen tuen yhteistoimintamalli (TYM) on vielä alueilla kehittymässä yhteistyön, prosessien ja sisältöjen osalta. Hyvinvointialueiden henkilöstön riittämättömyys säästöjen vuoksi kuormittaa TYM-mallin toimintaa arviointi- ja toimeenpanovaiheessa sekä pitkittyneiden sosiaali- ja terveyspalvelujen prosesseina. Tämä hallituksen esitysluonnos toisi yksittäisiä teknisluonteiseksi kuvattavia muutoksia, jotka kuitenkin vaikuttavat vahvasti käytännön työhön valmiiksi haastavassa tilanteessa, ja sen toimeenpanoon sisältyisi siten riskejä.

Aikuissosiaalityötä ja työikäisten sosiaalipalveluja kuten myös päihde- ja mielenterveyspalveluja pitää kokonaisuudessaan vahvistaa nykyisestä, jotta hyvinvointialueilla pystyttäisiin vastaamaan palvelutarpeeseen ja monialaisen yhteistyön vaateeseen tukea työttömiä henkilöitä heidän tarpeidensa mukaisesti.

#### **Näkemyksenne esityksen vaikutuksista työttömiin?**

Talentia näkee hyvinvointialueiden sosiaalipalveluihin kohdistuvan liikaa säästöpainetta, joilla on negatiivisia vaikutuksia toimintakykyynsä ja sosiaaliseen tilanteeseensa tukea tarvitseviin työttömiin henkilöihin. Hallituksen esityksen sisältämällä muutoksilla perusteltu rahoituksen vähentäminen hyvinvointialueilta lisänee rakenteellisia ja palvelujärjestelmän heikkouksia, jotka voivat johtaa tukea tarvitsevien työttömien henkilöiden monenlaisiin väliinpuutoamisen tilanteisiin pitkittäen ja pahentaen sosiaalisia, terveydellisiä ja taloudellisia ongelmia. Lisäksi henkilöstöön kohdistettaisiin erillisten muutosten kautta uusia paineita jo valmiiksi haastavassa muutostilanteessa (sote-uudistus, TYM-laki, työllisyyspalvelut), joka heijastuisi palvelutapahtumiin ja vaikuttaisi suoraan asiakkaisiin.

### **Näkemyksenne esityksen vaikutuksista viranomaisten toimintaan?**

Hallituksen esitys lisäisi työllistymistä edistävän monialaisen tuen yhteistoimintamallin (TYM) tarvetta. Talentian jäsenet, sosionomit ja sosiaalityöntekijät, kertovat nykyisellään TYM-mallissa olevan kehittämistarpeita. Työllisyysalueiden ja hyvinvointialueiden kesken ei ole esimerkiksi saavutettu kaikinensa yhtenäistä näkemystä siitä, ketkä asiakkaista ohjataan TYM-prosessiin ja mikä voisi olla ratkaistavissa viranomaisten välisellä konsultaatiolla. Tarvittaisiin myös kansallisia ja alueellisia kehittämistoimia TYM-sisältöihin ja prosesseihin, ja niiden kehittämisessä tulee varmistaa riittävä sosiaalityön osaaminen. Talentia korostaa, että hyvinvointialueiden aikuissosiaalityön/työikäisten sosiaalipalvelujen henkilöstön veto- ja pitovoimasta pitää huolehtia resurssien riittävyuden ja työn sisällön kehittämisen mahdollisuuksien kautta koska sillä on suora vaikutus myös TYM-työskentelyssä ja kuntouttavassa työtoiminnassa onnistumiseen.

Kuntouttava työtoiminta on monilla hyvinvointialueilla tiiviissä kytköksessä TYM-työskentelyn resurssiin, samoin kuin sosiaaliseen kuntoutukseen ja aikuissosiaalityöhön. Nyt lausuttavana olevalla ja tulevilla kuntouttavaa työtoimintaa koskevilla uudistuksilla on vaikutuksia kokonaisuudessaan työikäisten sosiaalipalvelujen saatavuuteen ja toteuttamiseen sekä yhteistyöhön mielenterveys- ja päihdepalvelujen ja työllisyyspalvelujen kanssa. Aikuissosiaalityötä ja työikäisten sosiaalipalvelujen kuten myös päihde- ja mielenterveyspalveluja pitää kokonaisuudessaan vahvistaa nykyisestä, jotta hyvinvointialueilla pystyttäisiin vastaamaan monialaisen yhteistyön vaateeseen asiakkaiden tarpeiden mukaisesti.

### **Näkemyksenne esityksen taloudellisista vaikutuksista?**

Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia on samaa mieltä suuren osan muiden lausunnonantajien kanssa, että hallituksen esityksen taloudellisten säästöjen perusteet vaativat huomattavaa tarkentamista ja siten taloudellisten vaikutusten uudelleenarviointia ennen lainsäädäntömuutoksessa etenemistä. Hallituksen esityksessä todetussa kustannusvaikutusten epävarmuudessa ei ole perusteltua vähentää esityksen perustella hyvinvointialueiden rahoitusta.

Todellisten säästöjen aikaansaamiseksi sääntelyn uudistamisessa tulisi välttää sirpalemaisista toimenpiteistä, joiden osaa kokonaisuudessa sekä systeemisistä vaikutuksista ei ole riittävästi huomioitu. Meneillään olevat hallituksen esityksessä mainitut muut esitykseen vaikuttavat toimenpiteet kuten yleistuen ja toimeentulotuen uudistukset vaikuttanevat kansalaisten ohjautumiseen eri työllisyys- ja sosiaalipalveluihin, ja luonnos hallituksen esityksestä on lausuttavana yhteiskunnallisesti haastavassa työllisyystilanteessa. Sen seurauksena työllisyys- ja sosiaalipalvelujen asiakasmäärien voi todeta aikaisempien aikojen esimerkkien perusteella kasvavan.

Lausuttavana olevalla hallituksen esityksellä ja tulevilla muutoksilla kuntouttavaan työtoimintaan on jo nyt systeemivaikutuksia, myös taloudellisesti. Tavoite siirtää kuntouttava työtoiminta, tai mahdollisesti osa siitä, pois hyvinvointialueiden vastuulta on voinut poistaa kannusteen

kuntouttavaan työtoimintaan panostamiseksi ja kehittämiseksi. Se voi tarkoittaa resurssien vähentämistä ja sosionomien ja sosiaalityöntekijöiden pitovoiman heikentämistä sekä kasvaneita kustannuksia vastaanottavalle taholle siinä vaiheessa, jos kuntouttavaa työtoimintaa koskeva siirto toteutuu. Pahimmillaan se voi olla johtamassa rahoitusoptimointiin, jossa hyvinvointialueet saattavat jo tässä vaiheessa pyrkiä merkittävästi vähentämään kuntouttavaan työtoiminnan resurssia vähentääkseen tulevan kokonaismuutoksen rahoitusvaikutusta.

Talentia korostaa, että kuntouttava työtoiminta on monilla hyvinvointialueilla tiiviissä kytköksessä työllistymistä edistävän monialaisen yhteistoimintamallin (TYM) työskentelyn resurssiin, samoin kuin sosiaaliseen kuntoutukseen ja aikuissosiaalityöhön. Sen takia nyt lausuttavana olevalla ja tulevilla uudistuksilla voi olla haitallisia vaikutuksia kokonaisuudessaan työikäisten sosiaalipalvelujen saatavuuteen ja toteuttamiseen sekä yhteistyöhön mielenterveys- ja päihdepalvelujen ja työllisyyspalvelujen kanssa, ellei aikuissosiaalityötä ja työikäisten sosiaalipalveluja hyvinvointialueilla erikseen turvata.

Mikäli Orpon hallituksen lainsäädäntöuudistukset johtavat sosiaalityön ja sosiaalihuollon heikentämiseen, ovat taloudelliset vaikutukset suomalaiselle yhteiskunnalle syrjäyttämisen ja rikollisuuden lisääntymisen seurauksena kalliit. Muut lausunnonantajat ovat ansiokkaasti viitanneet myös riskiin sisäisen turvallisuuden heikentämisestä, joka taloudellisesti kytkeytyy muun viranomaisresurssin kuten poliisin, oikeuslaitoksen ja rikosseuraamustoiminnan tarpeen kasvamiseen.

#### **Yleistä lausuttavaa esitysluonnoksesta.**

Hallituksen esityksessä toivoisi huomioitavan, että iso osa aktivointisuunnitelmien laatimisesta, kuntouttavasta työtoiminnasta ja TYM-toimintamalliin osallistumisesta hyvinvointialueilla tapahtuu myös sosionomikoulutuksen saaneiden sosiaalialan laillistettujen ammattihenkilöiden toimesta, toisin kuin taloudellisten vaikutusten arvioinnin osiossa annetaan ymmärtää perustellen kustannuksia pelkästään sosiaalityöntekijöiden palkkamenoilla. Siltäkin osin esityksen taloudellisten vaikutusten arvioinnissa on parannettavaa.

Ruuskanen Kristiina  
Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry